

Redactioneel

Het is opvallend hoe vaak het in nummers van *Krisis* over buitenlandse filosofen en intellectuelen gaat. Deze keer begeven we ons 'onder professoren' in Nederland en behandelen we een aantal recent verschenen werken die ongetwijfeld hun stempel zullen drukken op de politieke theorievorming in Nederland.

In dit nummer van *Krisis* is een drietal dossiers opgenomen, bestaande uit kritiek en repliek. Het eerste dossier handelt over de geruchtmakende studie van de Amsterdamse socioloog Abraham de Swaan over het ontstaan van de verzorgingsstaat in Noordwest Europa: *Zorg en de Staat*. In dit boek wordt de theorie van het collectieve handelen gecombineerd met de civilisatietheorie van Norbert Elias. Twee vragen worden door deze theoretische benadering opgeroepen: 1) in hoeverre kan de theorie van het collectieve handelen probleemloos worden terugprojecteerd in het verleden?; 2) in hoeverre laat deze theorie zich verenigen met de civilisatietheorie van Elias? In dit dossier gaat de aandacht van de critici, Stuurman en Achterhuis, vooral uit naar het eerste punt. Het kernprobleem van de theorie van het collectieve handelen is hoe grote organisaties zich kunnen verzekeren van de medewerking van hun leden in situaties waar in het voor ieder individueel lid aantrekkelijk is de zorg voor het collectieve goed over te laten aan anderen. Dit probleem staat in de literatuur bekend als het 'free rider-probleem'. De Swaans boek behandelt de geschiedenis van de pogingen om het probleem van de 'free rider' op te lossen en laat zien hoe de verzorgingsstaat een deels bedoeld, deels onbedoeld product is van deze pogingen. De theorie van het collectieve handelen staat of valt met de notie van het welbegrepen eigenbelang. Stuurman en Achterhuis stellen onder meer het punt aan de orde of deze theorie probleemloos terugprojecteerd kan worden in een tijd waarin de *ideologie* van het welbegrepen eigenbelang nog helemaal niet bestond.

Ditzelfde probleem, dit keer in de vorm van de vraag of de *homo economicus* een adequaat model levert voor concepties van politiek burgerschap, keert terug in het review-artikel van Jan Willem Duyvendak en Ido de Haan over het recent verschenen proefschrift van Jos de Beus, *Markt, Democratie en Vrijheid*, en over het VVD-rapport van A.Kinneking, *Liberalisme. Een Speurtocht naar de filosofische grondslagen*.

Het tweede dossier behandelt het boek *Ongelijkheden* van Veit Bader en Albert Benschop (waarvan het tweede deel dit najaar zal verschijnen), waarin beide auteurs een -wat zij noemen- 'protheorie' ontwikkelen ten behoeve van sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar maatschappelijke ongelijkheid en mogelijkheden voor collectieve actie. Een belangrijk onderwerp in dit boek is het thema van de zogenaamde 'ware behoeften' en de voorwaarden waaronder deze zonder drogredenen aan mensen kunnen worden toegeschreven. Korver en Wijmans proberen in hun kritiek onder meer aan te tonen dat Bader en Benschop zich bezondigen aan

een functionalistische drogredenering waneer zij mensen fundamentele behoeften toeschrijven. Zij wijzen erop dat dit politiek kwalijke gevolgen kan hebben. Een tweede punt dat in hun kritiek aan de orde komt is het onderscheid tussen *machts-* en *gezags* verhoudingen en de rol van dit onderscheid op de markt: is loonarbeid een machts-of gezagsverhouding en wat voor gevolgen heeft dit voor het thema ongelijkheid?

Het derde dossier gaat niet over een boek, maar over de inaugurale rede die Harry Kunneman onlangs hield bij de aanvaarding van zijn hoogleraarschap aan de Universiteit voor Humanistiek. Hij stelde daarin het tweeslachtige, gelijktijdig disciplinerende en emanciperende karakter van het 'deskundologisch regime' aan de orde. Het 'deskundologisch regime' slaat op de verzorgingsarrangementen van de moderne welvaartsstaat. In zijn kritiek vraagt Pieter Pekelharing zich af hoeveel waarde je kunt hechten aan een zuiver *filosofische* kritiek op dit regime, en pleit hij voor een meer gedifferentieerde analyse van de vormen van pijn en leed die al dan niet voor gebureaucratiseerde zorg in aanmerking dienen te komen. Een belangrijke vraag daarbij is of er vormen van pijn en leed bestaan die buiten het kader van de 'verzorging' horen te vallen, en als zodanig privé zijn.

Hoewel Nederlandse filosofen niet altijd even gemakkelijk geprikkeld kunnen worden tot een openbaar debat, kan een reactie toch nauwelijks uitblijven wanneer iemand betoogt, zoals Lolle Nauta in nr.38, dat de filosofie geen eigen domein meer bezit. Frans van Peperstraten betoogt in zijn reactie op Nauta's artikel dat die van de filosofie in feite niet meer overlaat dan 'ilosofie'. Ten onrechte, aldus Van Peperstraten, want de filosofie heeft ook in de moderne tijd nog een belangrijke eigen taak, namelijk het "op radikale wijze problemen opdiepen en bespreekbaar maken".

Het artikel van de bekende wetenschapsfilosoof Bruno Latour bevat de provocerende stelling dat we nooit modern, laat staan postmodern, zijn geworden. Om zijn stelling te illustreren bespreekt hij twee boeken, dat van S.Shapin en S.Schaffer, *Leviathan and the Airpump*, en dat van Michel Serres, *Statues..* In zijn artikel houdt hij een pleidooi voor een antropologische in plaats van een sociologische benadering van wetenschap, en gaat hij uitvoerig in op de zeventiende eeuwse discussies rond het ontstaan van de experimentele wetenschap. Daarbij laat hij zien waarom politieke filosofen nooit over instrumenten en experimenten, en waarom experimentele wetenschappers nooit over politiek spreken. Latour houdt een vurig pleidooi voor een antropologie van de dingen, een oxymoron dat de kern van zijn programma vormt.

In zijn column gaat Maarten Doorman in op het verband tussen filosofie en diepzinnigheid en behandelt hij de verschillende betekenissen die dit laatste begrip in de loop van de tijd gekregen heeft. Wat heeft de diepte-metaforiek precies met de filosofie te maken en waarom kon Nietzsche juist een pleidooi voor oppervlakkigheid houden? Kunnen wij moderneren nog de diepte in gaan?

Tenslotte de recensierubriek, met besprekingen van *Verstilde verhalen, sprekende beelden* door M.Brugmann, *Wildheid en beschaving* door R.Corbey, *Wit over zwart* door J.Nederveen Pieterse, de film *Comment faire l'amour avec un nègre sans se fatiguer*, en tenslotte *Sources of the Self* door Charles Taylor.